

Огляд правових висновків у справах, переданих на розгляд судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС

1. Відступ від висновків щодо застосування норм права

1.1. Про підсудність спору щодо нерухомого майна боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, якщо відповідачем у цьому спорі є центральний орган виконавчої влади

У межах справи про банкрутство боржник в особі ліквідатора звернувся з позовом до Міністерства юстиції України про визнання протиправним та скасування наказу, яким відповідач відмовив у задоволенні його скарги на дії державного реєстратора з внесення запису щодо державної реєстрації прав та їх обтяжень на нерухоме майно, яке боржник вважає своїм, за іншою юридичною особою.

Ухвалою Господарського суду Київської області справу за цим позовом передано Господарському суду міста Києва за виключною підсудністю.

Апеляційний господарський суд зазначену ухвалу скасував, справу повернув Господарському суду Київської області, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство позивача, для її розгляду в межах справи про банкрутство в порядку відокремленого позовного провадження.

Судова палата постанову апеляційного господарського суду залишила без змін і зазначила таке.

Організаційною формою досягнення відповідного взаємозв'язку є запроваджений у статті 7 КУзПБ принцип концентрації, який покликаний спрямувати всі судові провадження щодо боржника у справі про банкрутство відповідно до цілей і завдань, визначених законодавцем у КУзПБ.

Частина друга статті 7 КУзПБ містить спеціальне правило, яке прямо вирішує питання територіальної (виключної) підсудності спорів у справах про банкрутство. На відміну від ГПК України, в якому за критерій розгляду справи взято місцезнаходження суду або особи, КУзПБ установлює самостійний універсальний критерій підсудності справ, стороною в яких є боржник, – у межах справи про банкрутство.

Ураховуючи, що поданий ліквідатором позов до Міністерства юстиції України про визнання протиправним та скасування наказу пов'язаний безпосередньо із захистом майна боржника і боржник, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, є стороною у цьому спорі, судова палата дійшла висновку про те, що для визначення виключної підсудності цього спору пріоритет у застосуванні має не стаття 30 ГПК України як загальна процесуальна норма, а саме стаття 7 КУзПБ, яка у цьому випадку є спеціальною. Отже, позов ліквідатора підлягає розгляду господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство боржника.

З огляду на викладене судова палата відступила від протилежної правової позиції ВС щодо застосування частини п'ятої статті 30 ГПК України при визначенні підсудності справ за участю особи, стосовно якої відкритого провадження у справі про банкрутство, або щодо майна такої особи, викладеної у постановках від 21.04.2021 у справі № 910/12641/19, від 12.01.2021 у справі № 918/572/19, від 04.02.2020 у справі № 914/240/18.

Постанова КГС ВС від 27.06.2023 у справі № 911/4706/15 (911/1626/21)

<https://reestr.court.gov.ua/Review/111888150>

1.2. Щодо наслідків розгляду позовної заяви про звернення стягнення на предмет іпотеки боржника, який перебуває у процедурі банкрутства

Національний банк України звернувся до господарського суду з позовом про звернення стягнення на предмет іпотеки. Грошові вимоги позивача до боржника ґрунтувалися на невиконанні банком зобов'язань за кредитними договорами, для забезпечення виконання яких між НБУ, банком та боржником було укладено договір іпотеки.

Суд першої інстанції задовольнив позов у межах справи про банкрутство боржника і звернув стягнення на предмет іпотеки – нежитлові будівлі готелю – шляхом продажу на прилюдних торгах у процедурі виконавчого провадження, передбаченій Законом України «Про виконавче провадження».

Апеляційний господарський суд скасував це рішення, в задоволенні позову відмовив, мотивуючи тим, що розгляд заяви про надання дозволу на звернення стягнення на майно боржника, яке є предметом забезпечення, належить до питань, притаманних процедурам банкрутства, а тому не підлягає розгляду в порядку відокремленого позовного провадження за правилами ГПК України.

Судова палата погодилася з висновком суду апеляційної інстанції та зауважила, що позов щодо звернення стягнення на предмет іпотеки не є за своєю суттю зверненням до господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, щодо отримання згоди на реалізацію майна боржника відповідно до частини п'ятої статті 41 КУзПБ, а тому задоволення такого позову матиме наслідком недотримання положень частини шостої статті 41 КУзПБ стосовно того, що задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство.

Ураховуючи, що позов у цій справі не є за своєю суттю отриманням згоди на реалізацію майна боржника в порядку положень частини п'ятої статті 41 КУзПБ і тому задоволення такого позову матиме наслідком недотримання положень частини шостої статті 41 КУзПБ щодо того, що задоволення забезпечених вимог

кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство, слід відступити від висновків про застосування норм права, викладених у постанові ВС від 11.06.2020 у справі № 917/1369/17 щодо можливості задоволення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки за умови, що стосовно іпотекодержателя відкрито провадження у справі про банкрутство.

Постанова КГС ВС від 04.10.2023 у справі № 910/20057/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114020700>

1.3. Щодо відсутності підстав для звільнення податкового органу від сплати судового збору за подання заяви з грошовими вимогами до боржника

Податковий орган звернувся до господарського суду із заявою про визнання грошових вимог до боржника.

Місцевий господарський суд повернув заяву без розгляду, оскільки заявник не усунув її недоліків шляхом подання доказів сплати судового збору.

Апеляційний господарський суд не погодився із цим рішенням, справу повернув до господарського суду першої інстанції для подальшого розгляду заяви податкового органу про визнання кредиторських вимог. Своє рішення апеляційний суд мотивував тим, що положення пункту 27 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» передбачають звільнення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, його територіальних органів від сплати судового збору в частині стягнення сум податкового боргу, заборгованості зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Судова палата постанову апеляційного суду скасувала, ухвалу місцевого господарського суду залишила в силі, виснувавши таке.

Подання позову про стягнення податкового боргу та подання кредитором заяви з кредиторськими вимогами є різними способами захисту порушених прав.

Законодавець розрізняє поняття «заява кредитора з грошовими вимогами у справі про банкрутство» та «позовна заява майнового характеру», як і розділяє розміри ставок за подання цих заяв до господарського суду.

Оскільки положення статті 4 Закону України «Про судовий збір» розділяють ставки судового збору за подання позовної заяви та заяви кредитора із грошовими вимогами до боржника, то такі заяви не можуть вважатися тотожними, а тому пільга, передбачена пунктом 27 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір», не застосовується до заяви податкового органу з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство або неплатоспроможність.

Податковий орган, звертаючись із заявою з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство або неплатоспроможність, сплачує судовий збір на підставі підпункту 10 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір».

Судова палата дійшла висновку про наявність підстав для відступу від протилежних позицій ВС, викладених в ухвалях від 06.02.2023 у справі № 910/15023/21, від 25.04.2023 у справі № 910/6970/22, відповідно до змісту яких колегії суддів КГС ВС відкрили касаційне провадження без сплати судового збору.

Судова палата визнала за необхідне відступити від правових висновків ВС, викладених в ухвалях від 12.01.2023 у справі № 922/4359/19, від 26.01.2023 у справі № 922/2654/21, про те, що на податковий орган не поширюється передбачена пунктом 27 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» пільга щодо сплати судового збору, оскільки він не є ініціюючим кредитором у справі та не оскаржує судові рішення, ухвалені за результатами розгляду власне заяви податкового органу з грошовими вимогами до боржника, з огляду на висновки, наведені у цій постанові.

Постанова КГС ВС від 04.10.2023 у справі № 910/8316/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113958171>

1.4. Щодо моменту виникнення грошових вимог податкового органу до боржника на підставі податкового повідомлення-рішення, прийнятого після визнання боржника банкрутом

Після визнання боржника банкрутом податковий орган заявив до нього грошові вимоги на суму збільшеного податкового боргу, який виник до відкриття провадження у справі про банкрутство. Зазначені вимоги нараховані на підставі проведеної документальної позапланової невідзної перевірки господарської діяльності банкрута, за підсумками якої контролюючи органом направлено відповідні податкові повідомлення-рішення.

Суди попередніх інстанцій відмовили у визнанні цих грошових вимог, мотивуючи тим, що грошові зобов'язання суб'єкта господарювання щодо сплати податкових платежів за податковими повідомленнями-рішеннями виникають з наступного дня, що настає за днем їх отримання. Оскільки ці повідомлення із зазначенням суми грошового зобов'язання, що підлягає сплаті, прийняті після ухвалення постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури, то заявлені грошові вимоги не підлягають задоволенню на підставі частини першої статті 59 КУзПБ.

Судова палата скасувала зазначені рішення та передала справу в частині визнання кредиторських вимог на новий розгляд до місцевого господарського суду, виснувавши таке.

Положеннями податкового законодавства визначено обов'язок платника податків подавати податкові декларації щодо кожного окремого податку, платником якого він є, за кожний встановлений ПК України звітний період, в якому виникають об'єкти оподаткування, або у разі наявності показників, які підлягають декларуванню, а також самостійно сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену в поданій податковій декларації, протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого цим Кодексом для подання податкової декларації.

Отже, для цілей розгляду грошових вимог податкового органу до боржника у справі про банкрутство та кваліфікації їх як конкурсних чи поточних моментом виникнення грошових вимог податкового органу в розумінні КУзПБ слід вважати перший день несплати боржником податку, що настає за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого ПК України для подання податкової декларації за відповідним податком.

Судова палата відступила від висновку, викладеного в постанові від 14.08.2019 у справі № 913/412/16, про те, що зобов'язання боржника щодо сплати суми податкового боргу, штрафних санкцій та пені (у цьому випадку узгодженого грошового зобов'язання, оскільки боржник не оскаржував податкового повідомлення-рішення) виникло після визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури, і тому судами попередніх інстанцій правомірно відхилені зазначені грошові вимоги податкового органу до банкрута та відмовлено в їх включенні до реєстру вимог кредиторів боржника.

Постанова КГС ВС від 17.01.2024 у справі № 903/51/20

<https://reestr.court.gov.ua/Review/116569143>

1.5. Щодо моменту (строку) виникнення права на звернення до третіх осіб з вимогами про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у зв'язку із доведенням його до банкрутства та визначення розміру такої відповідальності

Ліквідатор боржника в межах справи про банкрутство звернувся з позов до керівника боржника та його засновника про покладення на них субсидіарної відповідності відповідно до статті 61 КУЗПБ і стягнення суми загальної заборгованості боржника перед його кредиторами.

Судами попередніх інстанцій відмовлено в задоволенні позову через ненастання моменту, з яким за законом у ліквідатора виникає право ініціювати питання про покладення субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство у зв'язку з незавершенням у цій справі процедури формування ліквідаційної маси боржника внаслідок триваючих у межах цієї справи про банкрутство судових проваджень за вимогами ліквідатора боржника щодо стягнення коштів з фізичних осіб на користь боржника, тоді як розмір субсидіарної відповідальності визначається на момент звернення із відповідними вимогами як різниця між сумою вимог кредиторів і остаточно сформованою ліквідаційною масою.

Судова палата змінила мотивувальні частини судових рішень у цій справі та виклала їх в редакції своєї постанови, сформувавши такі правові висновки.

Однією з обов'язкових передумов субсидіарної відповідальності є її розмір, що визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою.

Саме наявність цієї негативної різниці (перевищення суми кредиторських вимог над вартістю ліквідаційної маси) і обумовлює підстави для покладення субсидіарної відповідальності.

Передумови для покладення субсидіарної відповідальності встановлюються насамперед на підставі фінансово-економічних показників боржника, порядок аналізу, дослідження та оцінки яких прямо визначений КУЗПБ.

Що ж до вартості ліквідаційної маси з метою визначення розміру субсидіарної відповідальності, то, враховуючи правову природу цієї відповідальності, її розмір має визначатися за правилами встановлення розміру шкоди, заподіяної майну потерпілого незаконними діями, у деліктних правовідносинах: як різниця між сумою вимог до боржника згідно з реєстром вимог кредиторів та сумою коштів, отриманою за фактом продажу майна в процедурі ліквідації.

Тож розмір субсидіарної відповідальності, який дає право ініціювати спір про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у справі про банкрутство та підлягає стягненню із суб'єктів такої відповідальності, визначається в той момент, коли ліквідатор за результатами здійснення судових проваджень у процедурі банкрутства боржника остаточно визначив вартість ліквідаційної маси в грошовому еквіваленті за фактом продажу в процедурі ліквідації включених до її складу активів та здійснив за рахунок отриманих від продажу коштів розрахунок із визнаними у справі кредиторами.

Сума вимог кредиторів, яка підлягає погашенню за правилами статті 64 КУзПБ, однак залишилась непогашеною в процедурі банкрутства за правилами цієї статті через недостатність майна банкрута, і є розміром субсидіарної відповідальності.

Тож право ліквідатора подати заяву про покладення субсидіарної відповідальності виникає не раніше ніж після завершення реалізації об'єктів, включених до ліквідаційної маси банкрута, та розрахунків з кредиторами за наслідками проведення такої реалізації у ліквідаційній процедурі.

Такий підхід у покладенні субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у справі про банкрутство узгоджується як з повноваженнями ліквідатора та порядком проведення відповідних дій у ліквідаційній процедурі, так і з правами суб'єктів субсидіарної відповідальності відповідати за зобов'язаннями боржника у межах об'єктивного розміру цієї відповідальності, що узгоджується з правовою природою субсидіарної відповідальності саме як додаткової.

Наведений підхід у покладенні субсидіарної відповідальності та визначенні ліквідаційної маси для обчислення розміру такої відповідальності є правильним та зумовлює висновок, згідно з яким передчасне звернення з вимогами про покладення субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство – до здійснення задоволення вимог кредиторів за рахунок коштів, отриманих за наслідками реалізації всіх виявлених у боржника активів, зі встановленням факту недостатності майна – виключає розгляд, дослідження, оцінку та встановлення осіб, винних у правопорушенні з доведення боржника до банкрутства, тобто виключає визначення суб'єктів та суб'єктивної сторони відповідного правопорушення.

Отже, до завершення погашення визнаних у справі вимог кредиторів за рахунок коштів, отриманих від продажу включених до складу ліквідаційної маси активів боржника, зі встановленням за результатами погашення недостатності майна боржника для задоволення таких вимог заява ліквідатора / кредитора з вимогами про покладення субсидіарної відповідальності та стягнення з винних осіб суми субсидіарної відповідальності не може бути подана, а в разі її подання відповідні вимоги не підлягають задоволенню судом.

Крім того, встановлення недостатності майна боржника для задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство є тією обставиною, з якою закон пов'язує початок перебігу позовної давності за вимогами про субсидіарну відповідальність у справі про банкрутство.

Судова палата відступила від раніше сформованої правової позиції в питанні обчислення позовної давності при застосуванні субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство, що викладена в постановях КГС ВС від 17.03.2020 у справі № 10/5026/995/2012, від 02.09.2020 у справі № 923/1494/15, від 10.12.2020 у справі № 922/1067/17, від 10.06.2021 у справі № 5023/2837/11, відповідно до якої ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом є тією обставиною, яка свідчить, що ліквідатор довідався або міг довідатися про наявність ознак доведення до банкрутства юридичної особи – боржника, та визначає початок перебігу позовної давності за вимогами про субсидіарну відповідальність у справі про банкрутство.

2. Уточнення висновку щодо застосування норм права

2.1. Щодо порядку дій господарського суду при розгляді заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство різних кредиторів до того самого боржника, поданих до різних господарських судів

У справі, що розглядалася, постало питання про уточнення висновків судової палати, викладених в постанові від 06.07.2022 у справі № 913/288/21, стосовно застосування абзацу першого частини третьої статті 34, частини восьмої статті 39 КУзПБ щодо визначення порядку дій господарського суду при розгляді заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство різних кредиторів до того самого боржника, поданих до різних господарських судів за правилами територіальної підсудності у зв'язку зі зміною місцезнаходження боржника. При цьому уточнення потребувало питання визначення моменту, на який судами має встановлюватися місцезнаходження боржника як критерій територіальної юрисдикції (частина тринадцята статті 30 ГПК України).

Тож судова палата виснувала таке.

Територіальна юрисдикція справи про банкрутство юридичної особи за критерієм місцезнаходження боржника у випадку звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи має визначатися на дату подання кредитором заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство за місцезнаходженням боржника відповідно до відомостей, зазначених у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР).

У разі звернення ініціюючих кредиторів до різних господарських судів із заявами про відкриття провадження у справі про банкрутство має розглядатися заява, яка була календарно першою подана до суду (безпосередньо або через пошту чи інші засоби зв'язку), господарським судом за місцезнаходженням боржника, визначеним на підставі відомостей у ЄДР на день подання першої заяви.

Зміна боржником зареєстрованого місцезнаходження після подання кредитором заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) не впливає на зміну територіальної підсудності господарського суду.

У разі підтвердження правомірності відкриття однієї справи про банкрутство боржника інша справа про банкрутство того самого боржника закривається на підставі пункту 3 частини першої статті 90 КУзПБ (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин), про що суд постановляє відповідну ухвалу.

КУзПБ не містить спеціальної норми щодо передачі за підсудністю справи про банкрутство, тому така передача здійснюється на підставі та в порядку, що встановлені статтею 31 ГПК України.

Водночас, якщо провадження у першій справі відкрито, друга справа про банкрутство того самого боржника підлягає закриттю, а не передачі за підсудністю.

Справа передається за підсудністю, якщо вона не належить до юрисдикції цього суду, за умови, що немає іншої відкритої справи про банкрутство цього ж боржника. В іншому випадку ця справа підлягає закриттю, оскільки у разі передачі такої справи в одному суді будуть існувати дві справи про банкрутство одного боржника, що неприпустимо за принципом концентрації та з огляду на те, що не існує процесуального механізму об'єднання двох справ про банкрутство того самого боржника.

У разі прийняття заяви про визнання боржника банкрутом господарським судом за місцезнаходженням, визначеним відповідно до відомостей у ЄДР на дату подання заяви першою, та зміни боржником свого місцезнаходження і надходження заяви про визнання боржника банкрутом до господарського суду за новим місцезнаходженням цей суд має повернути заяву без розгляду.

Постанова КГС ВС від 26.04.2023 у справі № 904/2154/22

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111121955>

2.2. Про неможливість касаційного оскарження судового рішення про затвердження плану реструктуризації боргів фізичної особи у справі про її неплатоспроможність

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, затверджено план реструктуризації боргів фізичної особи у справі про її неплатоспроможність. Банк як кредитор боржника оскаржив зазначені судові рішення в касаційному порядку.

Судова палата закрила касаційне провадження за касаційною скаргою банку на зазначені судові рішення, виснувавши таке.

Наведений в частині третій статті 9 КУзПБ перелік судових рішень, що підлягають касаційному оскарженню, є вичерпним, і тому подання касаційних скарг на інші судові рішення (тобто відсутні у зазначеному переліку) унеможлиблює здійснення касаційного провадження за такими скаргами.

Отже, положеннями КУзПБ не передбачено можливості оскарження в касаційному порядку постанови апеляційного суду, прийнятої за результатом апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції щодо затвердження плану реструктуризації боргів фізичної особи у межах основного провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Водночас положення пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ виділяють окремий спрощений порядок звернення фізичною особою – боржником до господарського суду із заявою про його неплатоспроможність та, відповідно, спрощений порядок розгляду такої заяви судом, адже у підготовчому засіданні господарський суд постановляє ухвалу про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність з лдночасним затвердженням плану реструктуризації або про відмову у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність.

Абзацом п'ятим пункту 5 цього розділу передбачено, що зазначені ухвали можуть бути оскаржені в апеляційному та касаційному порядку відповідно до ГПК України.

Таким чином, законодавцем виокремлено спрощений порядок звернення фізичною особою – боржником до суду із заявою про неплатоспроможність, розгляду цієї заяви, а також встановлено можливість апеляційного та касаційного оскарження ухвали суду, прийнятої за результатом підготовчого засідання.

У розглядуваній справі касаційна скарга банку подана на постанову апеляційного господарського суду та ухвалу господарського суду першої інстанції (про затвердження плану реструктуризації боргів фізичної особи) в загальному порядку, тобто на судові рішення, яке не підлягає касаційному оскарженню відповідно до частини третьої статті 9 КУзПБ.

Судова палата уточнила висновок ВС у справі № 908/2536/20 щодо можливості касаційного перегляду постанов апеляційного господарського суду, прийнятих за результатами перегляду судових рішень суду першої інстанції, про затвердження плану реструктуризації боргів фізичної особи:

«Наведений в частині третій статті 9 КУзПБ перелік судових рішень, що підлягають касаційному оскарженню, є вичерпним, і тому подання касаційних скарг на інші судові рішення (тобто відсутні у вказаному переліку) виключає можливість здійснення касаційного провадження за такими скаргами.

Не підлягають касаційному оскарженню постанови суду апеляційної інстанції, прийняті за результатом перегляду ухвал суду першої інстанції щодо затвердження плану реструктуризації боргів фізичної особи, постановлених в загальному порядку, визначеному книгою IV КУзПБ.

Водночас апеляційний та касаційний перегляд постанов апеляційного господарського суду, прийнятих за результатами перегляду ухвал суду першої інстанції про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність з одночасним затвердженням плану реструктуризації або про відмову у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність, постановлених у підготовчому засіданні в порядку абзацу четвертого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ (за спрощеною процедурою), прямо передбачений положенням абзацу п'ятого вказаного пункту».

Ухвала КГС ВС від 11.10.2023 у справі № 922/4460/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114678914>

3. Правові висновки судової палати

3.1. Щодо застосування статті 204 ЦК України у поєднанні з положеннями КУЗПБ при розгляді заяви з кредиторськими вимогами за борговою розпискою та визнання кредиторських вимог

У справі про неплатоспроможність фізичної особи кредитор звернувся із заявою про визнання грошових вимог до боржника, що виникли на підставі договору позики та відповідної розписки.

Суди попередніх інстанцій у задоволенні заяви відмовили, мотивуючи тим, що вимога кредитора має ознаки фіктивності і заявник фактично не довів належними письмовими доказами свою вимогу.

Судова палата погодилася з рішеннями судів, зазначивши таке.

Задля унеможливлення загрози визнання господарським судом кредиторської заборгованості фіктивною на кредитора – фізичну особу як заявника грошових вимог на підставі боргової розписки покладається обов'язок підвищеного стандарту доказування у разі виникнення вмотивованих сумнівів сторін у справі про неплатоспроможність фізичної особи щодо обґрунтованості вимог такого кредитора.

Під час розгляду заяви кредитора з відповідними грошовими вимогами до боржника господарському суду варто враховувати достатність (повноту та всебічність) поданих доказів у їх сукупності, що дасть йому змогу зробити достовірний висновок про існування заборгованості за борговою розпискою.

У разі вмотивованих сумнівів інших кредиторів щодо реальності (дійсності) такої заборгованості обґрунтування грошових вимог до боржника самим лише договором позики та/або борговою розпискою у справі про неплатоспроможність фізичної особи може бути недостатньо.

При цьому визначена приписами статті 204 ЦК України презумпція правомірності укладеного між сторонами правочину не спростовує відповідного обов'язку заявника-кредитора, вимоги якого підтверджені борговою розпискою, надати сукупність усіх необхідних доказів для обґрунтування своїх вимог.

Отже, не досліджуючи дійсності відповідного правочину, що виходить за межі предмета розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника, господарський суд у справі про неплатоспроможність фізичної особи, вирішуючи питання про належне документальне підтвердження кредиторських вимог за борговою розпискою, може надати правову оцінку реальності (дійсності) таких зобов'язань на підставі інших доказів, що підтверджують/спростовують фінансову спроможність цього кредитора щодо надання відповідної позики боржнику.

Постанова КГС ВС від 01.03.2023 у справі № 902/221/22

<https://reestr.court.gov.ua/Review/109897991>

3.2. Щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами у межах справи про банкрутство

Суд першої інстанції задовольнив заяву кредитора про перегляд ухвал місцевого господарського суду, що стосуються результатів розгляду грошових вимог до боржника за нововиявленими обставинами.

Апеляційний господарський суд скасував цю ухвалу, а в задоволені заяви кредитора відмовив.

Судова палата скасувала постанову апеляційного господарського суду та залишила в силі ухвалу місцевого господарського суду і сформулювала такі висновки про застосування норм права.

Кредитор у справі про банкрутство в порядку, строки та з підстав, установлених главою 3 «Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами» розділу IV ГПК України (у цій справі з підстави, визначеної пунктом 1 частини другої статті 320 ГПК України), наділений правом подати до відповідного господарського суду заяву про перегляд за нововиявленими обставинами ухвал(и) за результатами розгляду заяв з вимогами конкурсних кредиторів.

Господарський суд, переглядаючи за нововиявленими обставинами з підстави, визначеної пунктом 1 частини другої статті 320 ГПК України (що є відмінною від підстави, визначеної пунктом 3 частини другої статті 320 ГПК України), судові рішення у справі про банкрутство, зокрема ухвали за результатами розгляду заяв з вимогами конкурсних кредиторів, встановлює наявність чи відсутність нововиявлених обставин, оцінює їх істотність для правильного вирішення спору і вплив на юридичну оцінку обставин, здійснену судом у судовому рішенні, що переглядається.

Якщо під час розгляду заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвал(и) за результатами розгляду заяв з вимогами кредиторів господарським судом встановлені нововиявлені обставини, які істотно впливають на оцінку обґрунтованості вимог іншого кредитора до боржника, зокрема спростовують існування грошового зобов'язання боржника перед іншим кредитором, то наявність такого, що набрало законної сили, судового рішення,

яким було підтверджено грошове зобов'язання боржника перед кредитором, оцінюється судом у сукупності з іншими доказами з урахуванням нововиявлених обставин і сама по собі не може бути підставою для відмови у задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвал(и) за результатами розгляду заяв з вимогами кредиторів.

Постанова КГС ВС від 15.03.2023 у справі № 904/10560/17

<https://reestr.court.gov.ua/Review/110997948>

3.3. Щодо підсудності розгляду скарг на рішення, дію або бездіяльність осіб, які здійснюють примусове виконання рішення, ухваленого за результатами розгляду майнового спору, до відкриття провадження у справі про банкрутство

Товариство, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, оскаржило до суду дії державного виконавця щодо відкриття виконавчого провадження за наказом про звернення стягнення на предмет іпотеки та накладення арешту на майно цього товариства у виконавчому провадженні, аргументуючи скаргу неможливістю звернення стягнення на майно боржника поза межами справи про його банкрутство.

Суд першої інстанції у задоволенні скарги відмовив, дійшовши висновку про недоведення скаржником факту порушення державним виконавцем приписів законодавства при відкритті виконавчого провадження та накладенні арешту на майно боржника. При цьому суд першої інстанції залишив поза увагою клопотання стягувача про передачу скарги для розгляду в межах справи про банкрутство товариства.

Суд апеляційної інстанції ухвалою відмовив у задоволенні клопотання стягувача про закриття провадження у справі у зв'язку з підсудністю скарги іншому суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство товариства, зазначивши, що не вбачає правових підстав для її розгляду в межах справи про банкрутство, позаяк така скарга не є майновим спором у розумінні статті 7 КУзПБ. Апеляційний суд судове рішення першої інстанції скасував та ухвалив нове рішення, яким скаргу товариства задовольнив частково, визнавши незаконними дії і постанову державного виконавця щодо накладення арешту на майно боржника з огляду на відкриття справи про його банкрутство.

Судова палата скасувала ухвалу та постанову апеляційного суду і направила справу на новий розгляд у межах справи про банкрутство товариства, сформулювавши такі висновки про застосування норм права, зокрема щодо співвідношення приписів статей 20, 30, 339, 340 ГПК України та статті 7 КУзПБ.

Вирішуючи питання, пов'язані з оскарженням рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця щодо примусового виконання (звернення стягнення на кошти та інше майно) за рішеннями у спрах (правовідносинах), стороною яких є боржник у справі про банкрутство, які були вирішені поза межами справи про банкрутство до введення в дію КУзПБ або з інших причин, господарським судам слід урахувати у системному взаємозв'язку статті 339, 340 ГПК України та статтю 7 КУзПБ, керуючись пріоритетом приписів спеціального закону – КУзПБ, а також закріпленими у цьому законі принципами концентрації всіх спорів, стороною яких є боржник, у межах справи про банкрутство та судового контролю у відносинах банкрутства (неплатоспроможності).

Системне тлумачення пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України, статті 7 КУзПБ приводить до висновку, що у межах справи про банкрутство підлягають вирішенню питання судового контролю у виконавчих провадженнях за рішеннями стосовно боржника, виконання яких є можливим шляхом звернення стягнення на кошти чи інше його майно, незалежно від процесуальної форми звернення (скарга, заява, позов) заінтересованої особи щодо здійснення такого контролю.

Повноваження господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, щодо здійснення відповідного судового контролю поширюються і на правовідносини з примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) у виконавчому провадженні, що передбачає звернення стягнення на майно боржника або може вплинути іншим чином на майнові активи боржника, і такий контроль має здійснюватися з моменту відкриття виконавчого провадження та до його завершення чи закриття провадження у справі про банкрутство боржника.

Постанова КГС ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16

<https://reestr.court.gov.ua/Review/111035928>

3.4. Щодо наслідків впливу 170-денного строку розпорядження майном

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін апеляційним судом, провадження у справі про банкрутство товариства закрито через закінчення / вплив встановленого частиною другою статті 44 КУзПБ строку судової процедури розпорядження майном (170 календарних днів).

Судова палата ці рішення скасувала і направила справу до суду першої інстанції для продовження розгляду, зазначивши таке.

За приписами КУзПБ судові процедури банкрутства мають строковий характер. Недотримання встановлених Кодексом строків тягне передбачені ним наслідки з огляду на мету провадження та/або стадію, на якій відбулося таке порушення.

За результатами підсумкового засідання господарський суд повинен прийняти одне із рішень щодо подальшої судової процедури банкрутства, передбачених частиною другою статті 49 КУзПБ. Закриття провадження у справі про банкрутство на підставі абзацу четвертого частини третьої статті 49 КУзПБ є однією із форм правомірної процесуальної поведінки, але суд може надати перевагу в саме такій процесуальній формі закінчення процедури розпорядження майном боржника, як закриття провадження у справі про банкрутство (порівняно з переходом до процедур санації чи ліквідації), лише у разі неможливості введення процедури санації чи відкриття ліквідаційної процедури (крім наявності підстав, визначених КУзПБ або іншим законом, норми якого впливають на подальший перебіг у процедурі банкрутства або встановлюють мораторій на провадження у справі про банкрутство), і це не може бути обґрунтоване виключно впливом встановленого 170-денного строку процедури розпорядження майном боржника.

Постанова КГС ВС від 26.04.2023 у справі № 924/1277/20

<https://reestr.court.gov.ua/Review/111675739>

3.5. Щодо юрисдикції справ у спорах, що виникають у зв'язку із складенням та реєстрацією податкових накладних

Суд першої інстанції задовольнив позов боржника, поданий в межах справи про його банкрутство, щодо оскарження рішень та дій суб'єкта владних повноважень стосовно відмови у реєстрації податкової накладної, яка складена за фактом здійснення господарської операції з надання юридичних послуг.

Апеляційний суд скасував рішення суду в частині задоволення позовної вимоги про визнання протиправним та скасування рішення податкової служби за результатами розгляду скарги щодо рішення про відмову в реєстрації податкових накладних/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних та ухвалив нове рішення про відмову. У решті рішення суду залишив без змін.

Судова палата скасувала рішення попередніх судів і закрила провадження у справі, вказавши на таке.

За змістом пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України, статті 7 КУзПБ у межах справи про банкрутство підлягають вирішенню питання судового контролю і у справах, у яких відповідачем є суб'єкт владних повноважень, однак за умови, що вирішення такого спору вплине на майнові активи боржника або на суб'єктний склад сторін та учасників у справі про банкрутство, їхні права, інтереси та (або) обов'язки.

Визначений позивачем предмет заявленого позову, а саме протиправність дій податкового органу щодо прийняття рішення про зупинення та відмову в реєстрації податкової накладної і зобов'язання податкового органу здійснити дії щодо такої реєстрації, свідчить про те, що спір виник з відносин публічно-правового характеру, результат його вирішення не впливає на розмір або склад ліквідаційної маси боржника, або на суб'єктний склад сторін та учасників у справі про банкрутство, їхні права, інтереси та (або) обов'язки, а отже, цей спір належить до юрисдикції адміністративних судів.

Постанова КГС ВС від 24.05.2023 у справі № 908/1957/21 (908/3544/21)

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111121989>

3.6. Щодо неможливості касаційного оскарження додаткової постанови про розподіл витрат на правничу допомогу, ухваленої внаслідок прийняття постанови за результатами перегляду ухвали суду першої інстанції, якою розглянуто скаргу на дії арбітражного керуючого

Ухвалою місцевого господарського суду відмовлено в задоволенні скарги товариства на дії та бездіяльність ліквідатора боржника.

Апеляційний господарський суд апеляційну скаргу компанії (кредитора боржника) залишив без задоволення, а ухвалу суду – без змін.

У подальшому апеляційний господарський суд частково задовольнив заяву ліквідатора боржника і стягнув з компанії на його користь судові витрати, пов'язані з наданням професійної правничої допомоги у суді апеляційної інстанції.

Судова палата закрила касаційне провадження за касаційною скаргою компанії на постанову суду апеляційної інстанції щодо розподілу судових витрат, зазначивши таке.

Можливість оскарження судових рішень та похідних від них додаткових рішень у справах позовного провадження обмежена касаційними фільтрами, визначеними пунктом 2 частини третьої статті 287 ГПК України, згідно з яким не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у малозначних справах та у справах із ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім випадків, якщо: касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики; особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи; справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу; суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

При цьому судова палата наразі не відступає від висновку об'єднаної палати КГС ВС у постанові від 21.05.2021 у справі № 905/1623/20, оскільки наведені в ній висновки стосуються судових рішень, ухвалених у справах позовного провадження (у малозначних справах), відмінних від специфічних судових рішень, притаманних саме процедурам банкрутства (перша група за висновком ВП ВС від 18.02.2020 у справі № 918/335/17), можливість касаційного оскарження яких передбачена статтею 9 КУзПБ.

Отже, можливість касаційного оскарження додаткової постанови про розподіл витрат на професійну правничу допомогу, ухваленої внаслідок прийняття постанови за результатом апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції, якою розглянуто скаргу на дії арбітражного керуючого, винесеної у межах справи про банкрутство, не передбачена частиною третьою статті 9 КУзПБ.

Ухвала СП КГС ВС від 24.05.2023 у справі № 910/18250/16

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/111121922>

3.7. Щодо грошових вимог до боржника зі сплати податкових платежів за неузгодженими податковими повідомленнями-рішеннями, заявленими після визнання боржника банкрутом

Податковий орган звернувся до господарського суду із заявою про визнання грошових вимог до боржника, які ґрунтуються на податкових повідомленнях-рішеннях.

Суд першої інстанції відхилив ці вимоги, вважаючи, що податкові зобов'язання виникли після визнання боржника банкрутом і тому вони підпадають під дію статті 59 КУзПБ.

Суд апеляційної інстанції скасував ухвалу місцевого суду і визнав грошові вимоги податкового органу. За його висновком, податкові зобов'язання виникли, коли були складені відповідні акти за результатами документальної виїзної перевірки боржника, нараховані спірні суми податкового боргу, про що видані податкові повідомлення-рішення. Тому кредиторські вимоги податного органу не є такими, що додатково виникли у розумінні статті 59 КУзПБ.

Судова палата погодила з апеляційним судом щодо неправильного застосування судом першої інстанції положень статті 59 КУзПБ, а також з тим, що пропуск встановленого цим Кодексом строку для подання заяви з кредиторськими вимогами не є підставою для відмови у її задоволенні.

Водночас рішення судів попередніх інстанцій скасувала і передала справу на новий розгляд до суду першої інстанції, зазначивши таке.

З огляду на положення статей 45–47 КУзПБ податковий орган, так само як і інші конкурсні кредитори, повинен подати до господарського суду вимоги до боржника щодо його грошових зобов'язань зі сплати податків і зборів, що виникли до дня відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство, разом з документами, що ці зобов'язання підтверджують, а господарський суд зобов'язаний розглянути всі вимоги та заперечення проти них на підставі поданих кредитором і боржником документів, оцінити правомірність цих вимог незалежно від наявності в адміністративному суді спору щодо неузгодженого податкового зобов'язання, з якого сформована кредиторська вимога податкового органу.

При цьому заявник сам визначає докази, які, на його думку, підтверджують кредиторські вимоги. Проте обов'язок надання правового аналізу поданих кредиторських вимог, підстав виникнення грошових вимог кредиторів до боржника, їх характеру, встановлення розміру та моменту виникнення цих грошових вимог покладений на господарський суд, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство.

Питання необхідного обсягу правового аналізу грошових вимог кредитора та достатності доказів на їх підтвердження має вирішуватися господарським судом з урахуванням сукупності обставин конкретної справи, зокрема правової природи зобов'язання, юридичних фактів, з якими пов'язується його дійсність та обґрунтованість, позиції боржника та розпорядника його майна, наявності та обґрунтованості заперечень інших кредиторів.

Комплексне дослідження доказів щодо їх відповідності законодавчо встановленим вимогам є сутністю суддівського розсуду на стадії встановлення обсягу кредиторських вимог у справі про банкрутство.

Тому перевірці поданого кредитором розрахунку грошових вимог має передувати встановлення судами правової природи і складових податкового боргу, підстав виникнення грошових зобов'язань боржника щодо сплати податкових платежів, розміру і насамперед моменту виникнення цих грошових вимог (зобов'язань).

При цьому норми КУЗПБ не містять заборони кредитору заявляти конкурсні вимоги до боржника у ліквідаційній процедурі.

Відповідно до частини четвертої статті 45 КУЗПБ для кредиторів, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, усі дії, вчинені у судовому процесі, є обов'язковими так само, як вони є обов'язковими для кредиторів, вимоги яких були заявлені протягом встановленого строку. Вимоги кредиторів, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, задовольняються в порядку черговості, встановленої цим Кодексом. Кредитори, вимоги яких заявлені після завершення строку, визначеного частиною

першою цієї статті, є конкурсними, однак не мають права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів. Якщо кредитор заявив вимоги після здійснення розрахунків з іншими кредиторами, то сплачені таким кредиторам кошти поверненню не підлягають.

Постанова КГС ВС від 14.06.2023 у справі № 904/5743/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/112895443>

3.8. Щодо ретроспективного оскарження кредитором в апеляційному порядку ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство після визнання його грошових вимог до боржника

У цій справі компанія після набуття статусу конкурсного кредитора оскаржила в апеляційному порядку ухвалу місцевого господарського суду про відкриття провадження у справі про банкрутство державного підприємства.

Апеляційний суд відкрив провадження за апеляційною скаргою компанії, проте надалі постановив ухвалу про закриття апеляційного провадження на підставі пункту 3 частини першої статті 264 ГПК України, виснувавши, що оскаржуваною ухвалою питання про права, інтереси та/або обов'язки апелянта не вирішувалося.

Судова палата скасувала ухвалу апеляційного суду і направила справу на новий апеляційний розгляд, зазначивши таке.

Системний аналіз приписів статей 17, 42, 44, 254, 255 ГПК України свідчить, що, на відміну від осіб, які не брали участі у справі, учасники справи наділені правом оскаржувати судові рішення у такій справі згідно з пунктом 5 частини першої статті 42 ГПК України (за винятком встановлених законом обмежень). Отже, у разі подання апеляційної скарги вони не мають доводити, що оскаржуване судове рішення стосується їхніх прав, інтересів та (або) обов'язків, оскільки таке право з огляду на статус учасника справи у суб'єкта оскарження презюмується процесуальним законом.

Конкурсні кредитори за вимогами, що виникли до дня відкриття провадження у справі про банкрутство, набувають правового статусу учасника у справі про банкрутство за сукупністю передбачених КУзПБ дій: пред'явлення грошових вимог; доведення свого права вимоги перед судом; розгляд грошових вимог судом (перевірка наявності такого права у кредитора; правомірність його набуття; невтрата цього права у зв'язку з позовною давністю тощо) та визнання грошових вимог у відповідній ухвалі суду. Тож саме з визнанням судом вимог до боржника конкурсний кредитор наділяється процесуальними правомочностями учасника справи, зокрема правом оскаржувати судові рішення у справі про банкрутство в апеляційному порядку.

За змістом статей 42, 254, 255 ГПК України та статей 1, 9, 45 КУзПБ конкурсні кредитори після набуття ними процесуального статусу учасника справи про банкрутство не позбавлені права оскаржувати ухвали про відкриття провадження у цій справі протягом розумного строку з дня визнання їх грошових вимог до боржника за умови поновлення господарським судом строку на апеляційне оскарження.

Судова палата дійшла висновку про відсутність підстав для відступу або конкретизації (уточнення) висновків, викладених у постановах ВС від 15.04.2021 у справі № 902/560/20 та від 29.04.2021 у справі № 904/5874/19, щодо процесуальної дієздатності особи на оскарження судових рішень, яка на момент постановлення ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою боржника не мала статусу кредитора, оскільки вони в цілому узгоджуються з наведеним у цій постанові висновком щодо можливості ретроспективного оскарження конкурсним кредитором ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Постанова КГС ВС від 12.07.2023 у справі № 915/1097/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113738386>

3.9. Щодо апеляційного оскарження ухвали суду про приєднання заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство

До господарського суду надійшло по чергово дві заяви від різних кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство стосовно того самого боржника.

Місцевий господарський суд постановив ухвалу, якою заяву, що надійшла пізніше, прийняв для одночасного розгляду із первісною заявою іншого кредитора на підставі частини четвертої статті 39 КУзПБ. Цю ухвалу боржник оскаржив в апеляційному порядку.

Апеляційний господарський суд, у свою чергу, постановив ухвалу про повернення апеляційної скарги боржника на підставі пункту 4 частини п'ятої статті 260 ГПК України, зазначивши, що скаржник фактично оскаржує ухвалу, яка спрямована на забезпечення судового процесу, не вирішує спір по суті заявлених вимог і не визначає майнових прав та обов'язків учасників провадження у справі про банкрутство, а тому оскарженню в апеляційному порядку окремо від рішення суду першої інстанції не підлягає.

Судова палата скасувала ухвалу апеляційного суду та направила справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження, виснувавши, що ухвала про приєднання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, що надійшла пізніше, до матеріалів справи за відповідною первісною заявою стосовно того самого боржника для одночасного розгляду в порядку частини четвертої статті 39 КУзПБ підлягає апеляційному оскарженню згідно із частиною другою статті 9 КУзПБ.

При цьому судова палата зауважила таке.

В основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність) в апеляційному порядку можуть бути оскаржені за правилом частини другої статті 9 КУзПБ усі спеціальні ухвали місцевого господарського суду, щодо яких цим Кодексом не встановлено винятку (зокрема частина шоста статті 5, абзац другий частини другої статті 47 КУзПБ), а також ухвали, включені до переліку частини першої статті 255 ГПК

України, які суд постановляє, здійснюючи процесуальні дії та вирішуючи питання, за правилами та на підставі норм ГПК України.

Вирішуючи питання, чи підлягає певна ухвала, постановлена у справі про банкрутство, апеляційному оскарженню, суду належить по чергово з'ясувати:

- 1) у якому провадженні постановлено оскаржувану ухвалу (в провадженні у справі про банкрутство чи позовному провадженні в межах справи про банкрутство);
- 2) чи оскаржувана ухвала вирішує питання, регламентовані ГПК України, чи є спеціальною – постановленою відповідно до КУзПБ;
- 3) чи належить ухвала до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені окремо від рішення суду за приписами статей 254, 255 ГПК України, чи не передбачено нормами КУзПБ винятку із загального правила апеляційного оскарження за частиною другою статті 9 КУзПБ для цього виду ухвал.

Установивши зазначене та перевіrivши наявність / відсутність підстав для залишення без руху (стаття 260 ГПК України), повернення апеляційної скарги (частина п'ята статті 260 ГПК України) або відмови у відкритті апеляційного провадження (частини перша, друга статті 261 ГПК України), апеляційний суд вирішує питання про наявність / відсутність підстав для відкриття апеляційного провадження.

Апеляційний господарський суд не приймає до розгляду і повертає апеляційну скаргу на підставі пункту 4 частини п'ятої статті 260 ГПК України (скаргу подано на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду), якщо таку скаргу подано з порушенням відповідних приписів статей 254, 255 ГПК України або без урахування окремих винятків за КУзПБ, зокрема щодо неможливості оскарження ухвали за результатами розгляду вимог кредитора окремо від ухвали господарського суду, постановленої за результатами попереднього засідання (абзац другий частини другої статті 47 КУзПБ).

Суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у справі, якщо апеляційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає апеляційному оскарженню (частини перша, друга статті 261 ГПК України), і така неможливість оскарження має бути констатована згідно з приписом закону, зокрема відповідно до частини третьої статті 154 ГПК України, за якою судовий наказ оскарженню в апеляційному порядку не підлягає, або частини шостої статті 5 КУзПБ, якою передбачено, що ухвала про прийняття до розгляду заяви про затвердження плану санації оскарженню не підлягає.

Постанова КГС ВС від 16.08.2023 у справі № 920/162/23

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113738385>

3.10. Про розмір грошових вимог кредитора до боржника – майнового поручителя, що не є боржником за основним зобов'язанням

Банк звернувся до господарського суду із заявою про визнання грошових вимог до боржника, який є майновим поручителем за основним зобов'язанням іншої юридичної особи за кредитними договорами.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, визнано грошові вимоги банку до боржника у справі про його банкрутство та зобов'язано ліквідатора включити їх до реєстру вимог кредиторів окремо, як забезпечені заставою майна боржника.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про доведеність банком наявності у нього вимог до банкрута, як до майнового поручителя, що не є боржником за основним зобов'язанням, у заявленому банком розмірі.

Судова палата скасувала рішення судів попередніх інстанцій в частині визнання вимог банку і ухвалила нове рішення, яким заяву банку до боржника задовольнила частково, виснувавши таке.

Тлумачення абзацу третього частини другої статті 45 КУзПБ у взаємозв'язку з положеннями статей 572, 575, 589 ЦК України, статей 7, 11, 17, 18 Закону України «Про іпотеку» та статей 12, 19, 28 Закону України «Про заставу» свідчить, що вимоги забезпеченого кредитора, якщо інше не обумовлено договором застави (іпотеки) та немає заяви такого кредитора про повну чи часткову відмову від забезпечення, до майнового поручителя, який не є боржником в основному зобов'язанні, є забезпеченими в цілому незалежно від облікової оцінки заставного (іпотечного) майна визначеної сторонами в договорі застави (іпотеки).

Іпотека має похідну (акцесорну, додаткову) до основного зобов'язання правову природу, і не може існувати як самостійний правочин за відсутності укладеного основного правочину, виконання зобов'язань за яким забезпечуються відповідним майном.

З огляду на похідний (акцесорний) характер виникнення зобов'язання, визначаючи розмір кредиторських вимог до боржника – іпотекодавця (заставодавця), за наявності провадження у справі про банкрутство основного

боржника, господарські суди зобов'язані враховувати розмір кредиторських вимог, визнаних у такій справі про банкрутство основного боржника під час встановлення та визначення розміру кредиторських вимог до боржника – іпотекодавця.

Така вимога зумовлена тим, що розмір зобов'язання майнового поручителя визначається виходячи із дійсних на відповідний момент зобов'язань боржника (позичальника), які існують за основним зобов'язанням (кредитним договором), з урахуванням обсягу забезпечення за умовами забезпечувального договору, що, у свою чергу, зумовлює висновок про те, що розмір пред'явлених кредиторських вимог до боржника – іпотекодавця не може бути більшим за розмір кредиторських вимог, пред'явлених до боржника за основним зобов'язанням.

Коливання курсу валют, яке призвело до курсової різниці у розмірі сум кредиторських вимог до основного боржника та кредитора, незалежно від валюти, якою сторони договору погодили здійснювати погашення заборгованості за зобов'язанням, не можна розцінювати як підставу для визначення за акцесорним зобов'язанням іншого розміру кредиторських вимог, ніж були визнані господарським судом з подальшим зазначенням у судовому рішенні розміру зобов'язання у гривні під час розгляду кредиторських вимог в процедурах банкрутства основного боржника.

Постанова КГС ВС від 16.08.2023 у справі № 910/23952/15

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114389778>

3.11. Про неможливість оскарження суб'єктом субсидіарної відповідальності судових рішень, якими визнано грошові вимоги кредиторів до боржника з огляду на абзац перший частини другої статті 61 КУзПБ

Ухвалою господарського суду у справі про банкрутство товариство визнано кредитором банкрута. Надалі ухвалою цього ж суду задоволено заяву ліквідатора банкрута і покладено субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника на суб'єкта цієї відповідальності.

Зазначена особа оскаржила ухвалу про визнання грошових вимог кредитора до боржника в апеляційному порядку.

Суд апеляційної інстанції закрити апеляційне провадження з мотивів відсутності у скаржника повного обсягу процесуальної дієздатності, зокрема права на апеляційне оскарження судових рішень у справі про банкрутство, оскільки він не є учасником цієї справи. Заявник не довів, що оскаржуваною ухвалою про визнання грошових вимог кредитора були вирішені питання про його права, інтереси та (або) обов'язки у справі про банкрутство боржника.

Судова палата погодилася з таким висновком і зазначила, що за змістом частини першої статті 1 КУзПБ учасників у справі про банкрутство умовно можна розподілити на три групи, а саме:

I група – сторони справи: конкурсні кредитори (представник комітету кредиторів), забезпечені кредитори, боржник (банкрут);

II група – учасники справи: арбітражний керуючий, державний орган з питань банкрутства, Фонд державного майна України, представник органу місцевого самоврядування, представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника;

III група – інші учасники справи про банкрутство, щодо прав або обов'язків яких існує спір.

Процедура банкрутства поєднує в собі як розгляд процедурних питань, пов'язаних саме із здійсненням провадження у справі про банкрутство, так і вирішення спорів, стороною в яких є боржник, що розглядаються у відокремленому позовному провадженні в межах справи про банкрутство.

Особи, віднесені до III групи (інші учасники справи про банкрутство, щодо прав або обов'язків яких існує спір) зазвичай стають учасниками справи про банкрутство у зв'язку з тим, що суд у межах справи про банкрутство розглядає та вирішує у відокремленому позовному провадженні спір за участю цих осіб.

Причому віднесення за статтею 1 КУзПБ певних осіб, щодо прав або обов'язків яких вирішується спір у відокремленому позовному провадженні в межах справи про банкрутство, до категорії «інших учасників справи про банкрутство» не свідчить про наділення їх статусом учасника самої справи про банкрутство за законом.

Інші учасники справи про банкрутство, щодо прав або обов'язків яких існує спір, не належать до учасників справи про банкрутство (за винятком тих осіб, які одночасно належать до I та II груп), а їх процесуальний статус доцільно визначити саме як «учасники відокремленого позовного провадження у справі про банкрутство».

Заява ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на осіб, винних у доведенні до банкрутства боржника, розглядається за правилами ГПК України в межах справи про банкрутство в порядку, визначеному статтею 7 КУзПБ.

За наведених обставин суб'єкти субсидіарної відповідальності (за винятком, якщо таким суб'єктом є особа, яка одночасно належать до II групи та має статус уповноваженої особи засновників (учасників, акціонерів) боржника) не наділені правом оскарження судових рішень у справі про банкрутство як учасники справи, зокрема й щодо оскарження в апеляційному порядку ухвали про визнання грошових вимог кредиторів до боржника.

Судова палата констатувала неможливість віднесення суб'єктів субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство до осіб, про права, інтереси та (або) обов'язки яких суд вирішив питання ухвалою про визнання кредиторських вимог, однак за винятком, якщо в мотивувальній чи резолютивній частині такої ухвали містяться висновки суду про права та обов'язки названих суб'єктів.

При цьому немає підстав стверджувати, що суб'єкт субсидіарної відповідальності не може захистити свої права через неможливість оскарження ухвали про визнання кредиторських вимог, адже у відповідному майновому спорі про покладення субсидіарної відповідальності, що розглядається у відокремленому позовному провадженні у межах справи про банкрутство, такий суб'єкт у статусі відповідача має можливість згідно з вимогами частини п'ятої статті 75 ГПК України спростовувати обставини, що визначають розмір майнових вимог кредиторів до боржника у такій справі.

Постанова КГС ВС від 22.11.2023 у справі № 910/4685/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/115858928>

3.12. Щодо кола осіб, які можуть оскаржити ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство в контексті запобігання зловживанням правами на стадії відкриття провадження у справі

Ухвалою місцевого господарського суду відкрито провадження у справі про банкрутство за заявою кредитора.

Апеляційний суд цю ухвалу скасував і відмовив у відкритті провадження у справі про банкрутство боржника, дійшовши висновку про штучний характер створеної заборгованості боржника, а також про те, що оскаржуваною ухвалою порушуються права іншого кредитора боржника – банку на обрання ефективного способу захисту порушених прав.

Крім того, суд апеляційної інстанції зазначив, що під час постановлення ухвали місцевий суд не дотримав вимог статті 39 КУЗПБ у частині обов’язку суду щодо ретельного дослідження та надання оцінки обґрунтованості вимог заявника, а також з’ясування наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутства.

Судова палата скасувала постанову апеляційного суду і направила справу на новий апеляційний розгляд, вказавши на таке.

Звернення кредитора до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за відсутності належного виконання грошового зобов’язання боржником є реалізацією права кредитора на судовий захист його майнових прав. Зважаючи на те, що і позовне провадження (про стягнення заборгованості за кредитним договором), і провадження у справі про банкрутство мають на меті виконання боржником перед кредиторами його грошових зобов’язань, ініціювання розгляду таких справ саме по собі не може вважатися зловживанням правом, а суд повинен враховувати матеріальні та процесуальні наслідки розгляду таких справ не лише для окремого кредитора чи боржника, а й для всіх інших учасників цих проваджень.

Надаючи оцінку заяві ініціюючого кредитора та доданим до неї документам, суд повинен дотримати балансу, який унеможливить підміну однієї процесуальної (процедурної) дії, передбаченої КУЗПБ, іншою (наприклад, перевірки обґрунтованості вимог заявника, а також з’ясування наявності підстав для відкриття провадження у

справі про банкрутство у підготовчому засіданні – процедурою розгляду заяви про недійсність (фraudаторність) окремого правочину боржника).

Ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство мають право першочергово оскаржувати у судах апеляційної та касаційної інстанцій за статтями 1, 8, 39, частинами другою, восьмою статті 45 КУзПБ сторони у справі про банкрутство (боржник, ініціюючий кредитор, а також арбітражний керуючий від імені боржника та кредитор, вимоги якого забезпечені заставою майна боржника), оскільки такі особи відповідно до закону наділені право- та дієздатністю для участі у розгляді судом заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Інші особи набувають можливості оскаржити ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство за умови їх залучення судом під час підготовчого засідання або після набуття відповідного процесуального статусу учасника справи про банкрутство.

При цьому наявність права на оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство (набуття відповідного статусу учасника справи про банкрутство) має встановлюватися судом в кожному такому випадку окремо.

Постанова КГС ВС від 20.03.2024 у справі № 911/1005/23

<https://reestr.court.gov.ua/Review/118650532>

3.13. Щодо волі боржника при укладенні фrawdаторного правочину і підстав для витребування відчуженого за ним майна з володіння останнього набувача у зв'язку з визнанням такого правочину недійсним

Ліквідатор боржника в межах справи про банкрутство звернувся до господарського суду з позов про визнання недійсними договорів купівлі-продажу нерухомого майна та земельної ділянки, укладених між боржником і товариством, та витребування цього майна з володіння фізичної особи (останнього набувача).

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову з мотивів відсутності підстав для визнання спірних договорів фіктивними або фrawdаторними. У зв'язку із цим він також відмовив і в задоволенні позову щодо витребування майна в порядку статті 388 ЦК України.

Апеляційний суд рішення залишив без змін, але зауважив, що ефективним способом захисту права власності боржника, порушеного внаслідок вчинення фrawdаторного правочину, є пред'явлення вимоги про витребування майна із чужого незаконного володіння. Право власності на майно зареєстроване за останнім набувачем, але доводів щодо добросовісності / недобросовісності набуття ним нерухомого майна у позовній заяві та апеляційній скарзі немає.

Тобто підставою для відмови у задоволенні позовних вимог у повному обсязі апеляційним судом визначено саме неможливість задоволення віндикаційного позову про витребування своєї речі неволодіючим власником (боржником) від володіючого невластника (останнього набувача), що, за висновком апеляційного суду, свідчить про неефективність визнання недійсними спірних договорів як способу захисту відповідних прав.

Судова палата скасувала зазначені судові рішення і направила справу на новий розгляд до суду першої інстанції, визнавши передчасним висновок апеляційного суду про відмову в задоволенні позовної вимоги про витребування майна із чужого незаконного володіння останнього набувача через неповне дослідження обставин, які б свідчили про наявність чи відсутність підстав для такого витребування, передбачених статтею 388 ЦК України.

Судова палата зазначила, що волею є детерміноване і мотивоване бажання особи досягти поставленої мети. Сама по собі воля не тягне юридичних наслідків для відповідної особи. Волевиявлення – прояв волі особою зовні, завдяки чому воля стає доступною для сприйняття іншими особами. Висновок про вибуття майна з володіння власника внаслідок вчинення недійсного правочину саме поза його волею має ґрунтуватися на врахуванні підстав недійсності зазначеного правочину та належному з'ясуванні обставин, які свідчать про наявність відповідного дефекту волі при його укладенні, що не можна ототожнювати з дефектом мети фраздаторного договору.

Вибуття майна з володіння власника або особи, якій власник передав майно у володіння, не з їхньої волі може відбуватися, коли вчиняється правочин. Такими правочинами є правочини фізичних осіб, вчинені за межами їх дієздатності (статті 221–223, 226 ЦК України); правочини, вчинені без дозволу органів опіки і піклування (стаття 224 ЦК України); правочини, вчинені під впливом помилки (стаття 229 ЦК України), обману (стаття 230 ЦК України), насильства (стаття 231 ЦК України); правочини, вчинені в результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною (статті 232 ЦК України); правочини, вчинені від імені юридичної особи особою, що не мала повноважень діяти від імені юридичної особи, та не підтверджені діями юридичної особи про визнання такого правочину.

Відповідно до статті 215 ЦК України підставами для недійсності правочину можуть бути не лише перелічені, а й інші обставини, які свідчать про недодержання в момент його вчинення стороною (сторонами) вимог, встановлених частинами першою – третьою, п'ятою та шостою статті 203 цього Кодексу.

Установлення наведених обставин є підставою для недійсності відповідного фраздаторного правочину, зокрема, за позовом арбітражного керуючого або кредитора у межах справи про банкрутство. Водночас відчужене у такий спосіб майно не можна за загальним правилом вважати таким, що вибуло з володіння боржника без його волі. Хоча воля боржника при укладенні фраздаторного правочину обумовлена наявністю у нього неправомірної та недобросовісної мети, проте вона усвідомлено спрямована на виведення майна з володіння боржника, перехід прав на таке майно до інших (пов'язаних) осіб задля приховання його від кредиторів, убезпечення від включення до

ліквідаційної маси боржника тощо. У зазначеному випадку власник свідомо порушує засади (принципи) цивільного законодавства та зловживає своїм правом шляхом відчуження майна на шкоду кредиторам, і його воля спрямована саме на це.

Укладаючи фrawdаторний правочин, боржник свідомо бажає настання правових наслідків у вигляді вибуття відповідного майна з його володіння. Набувач такого майна, який безпосередньо пов'язаний з боржником або з інших обставин не міг не знати про фrawdаторний характер правочину, є недобросовісним набувачем.

У разі подальшого відчуження набувачем отриманого на виконання фrawdаторного правочину майна на користь іншої особи, яка не є пов'язаною з боржником та водночас не обізнана про придбання майна в особи, що не мала права його відчужувати, такий добросовісний набувач не повинен приймати на себе тягар неправомірних і недобросовісних дій боржника та його недобросовісного контрагента, пов'язаних із вчиненням правочину на шкоду кредиторам та виведенням майна тощо.

Визнання фrawdаторного правочину недійсним не є безумовною підставою для витребування відчуженого за ним майна з володіння останнього набувача. Необхідною передумовою для цього є встановлення обставин щодо недобросовісності саме цього набувача.

Тож вибуття майна з володіння власника (або особи, якій він передав майно у володіння) на підставі правочину, який у подальшому визнано недійсним, можна вважати таким, що відбулось не з його волі в розумінні пункту 3 частини першої статті 388 ЦК України, у тому разі, якщо недійсність зазначеного правочину зумовлена впливом обману, насильства, зловмисної домовленості представника власника з другою стороною та/або іншими конкретними обставинами, які свідчать про відсутність дійсної волі власника на відчуження відповідного майна.

Водночас без встановлення наведених конкретних обставин щодо вчинення правочину з відповідними вадами волі лише факт визнання недійсним такого фrawdаторного правочину не є достатньою підставою для висновку про вибуття відчуженого за ним майна не з волі власника або особи, якій він передав майно у володіння, в розумінні зазначеної норми цивільного законодавства.

Постанова КГС ВС від 22.05.2024 у справі № 924/408/21 (924/287/23)

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/119840740>

3.14. Щодо витребування майна у добросовісного набувача на підставі пункту 3 частини першої статті 388 ЦК України та статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

Ліквідатор боржника в межах справи про банкрутство звернувся з позовом до фізичних осіб про витребування земельних ділянок на користь боржника.

Рішенням місцевого господарського суду, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, в задоволенні позову відмовлено з мотивів того, що витребування спірних земельних ділянок призведе до непропорційного втручання у право власності добросовісних набувачів.

Судова палата скасувала зазначені рішення і направила справу на новий розгляд до суду першої інстанції, зауваживши таке.

У «горизонтальних» відносинах – відносинах між боржником та набувачем майна – положення Конвенції застосовуються лише у тій межі, що не суперечить суті правозахисних відносин, а не в усіх випадках витребування майна у набувача в процедурах банкрутства.

Незалежно від суб'єкта звернення до суду (чи це фізична, чи юридична особа) держава повинна забезпечувати таким особам можливість захистити свої права, в тому числі і шляхом надання можливості звернутися до суду з відповідним позовом. При цьому суд повинен забезпечити розгляд такого позову з дотриманням відповідних матеріальних та процесуальних норм, якими передбачено захист порушеного права заявника-позивача.

Застосовуючи статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, суд має досліджувати обставини справи щодо наявності легітимної мети при витребуванні спірного майна, а також щодо того, чи є відповідні дії пропорційними легітимній меті втручання у право. Відповідно, кожна із сторін, звертаючись до суду за захистом права власності на підставі статті 1 Першого протоколу до Конвенції, повинна довести в передбаченому статтями 74, 76, 77 ГПК України порядку, що таке витребування є не лише законним та переслідує законну мету, а й така легітимна мета є пропорційною.

Віндикація в межах провадження у справі про банкрутство – це не лише спосіб консолідації ліквідаційної маси, оскільки захист права власності боржника з урахуванням статті 1 Першого протоколу до Конвенції також презюмується. Такий захист спрямований на попередження свавільного захоплення власності, конфіскації, експропріації та інших порушень безперешкодного користування своїм майном саме власником, в тому числі власником, який є боржником у провадженні у справі про банкрутство, оскільки власник майна наділений правом на погашення власних боргів за рахунок належного йому майна. Повернення майна може прямо вплинути як на діяльність юридичної особи – боржника в цілому, так і на права керівників юридичної особи та її учасників.

Застосовуючи положення статті 388 ЦК України у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до відносин між боржником-позивачем та добросовісними набувачами, суди повинні встановити підстави набуття спірного майна добросовісним набувачем, значення такого майна для добросовісного набувача, зіставити вартість цього майна з майновим станом особи-відповідача, а також встановити цільове призначення такого майна та обставини його використання добросовісним набувачем, спрямованість волевиявлення учасників правовідносин та їх фактичні наміри, а також встановити інші обставини, які поза обґрунтованим сумнівом свідчитимуть про пропорційність втручання у мирне володіння майном добросовісним набувачем.

Зазначені висновки є релевантними до таких правовідносин під час розгляду справ про банкрутство, в яких виникає питання щодо витребування майна у добросовісного набувача на підставі пункту 3 частини першої статті 388 ЦК України та статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Постанова КГС ВС від 29.05.2024 у справі № 910/5808/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/120065331>

3.15. Щодо неможливості стягнення кредитором (кредиторами) з керівника боржника (члена органу управління) коштів на індивідуальне погашення грошових вимог поза межами конкретної конкурсної процедури

Кредитор у межах справи про банкрутство звернувся із заявою про покладення на директора боржника солідарної відповідальності за зобов'язаннями боржника перед кредитором і стягнення з нього суми боргу, внесеної до реєстру вимог кредиторів.

Суд першої інстанції заяву кредитора задовольнив. Натомість апеляційний суд дійшов висновку, що у керівника боржника не було підстав об'єктивно визначити наявність факту загрози неплатоспроможності боржника, щоб звернутися із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, і відмовив у задоволенні заяви кредитора.

Судова палата змінила мотивувальну частину постанови апеляційного суду і зробила такі правові висновки.

У справі про банкрутство солідарна відповідальність має деліктну природу і покладається за порушення (неподання боржником, який перебував у стані загрози неплатоспроможності, заяви про відкриття справи про банкрутство), наслідком якого є такі негативні наслідки, як неможливість виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами у разі задоволення вимог одного або кількох кредиторів боржника.

Проте задоволення вимог кредиторів в обхід встановленої КУЗПБ процедури та порядку їх задоволення суперечить самій процедурі та меті здійснення провадження у справі про банкрутство, відкриття якого передбачає пріоритет колективного задоволення вимог кредиторів боржника (за рахунок його активів у межах відповідної конкурсної процедури з пропорційним у межах черги розподіленням за законом цих активів з метою задоволення вимог кредиторів) над індивідуальним задоволенням вимог окремого кредитора (кредиторів) у межах покладення солідарної відповідальності на керівника (органи управління боржника).

Отже, кошти, стягнені з керівника (члена органу управління) боржника як суб'єкта солідарної відповідальності згідно із частиною шостою статті 34 КУзПБ, є коштами боржника, які, зокрема, включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані для задоволення вимог кредиторів лише у порядку черговості, встановленому КУзПБ.

Для покладення солідарної відповідальності на керівника (члена органу управління) боржника істотне значення має встановлення моменту виникнення у нього обов'язку звернутися до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника.

За змістом абзацу другого частини шостої статті 34 КУзПБ передумовою для звернення кредиторами своїх вимог щодо зобов'язань боржника до суб'єкта солідарної відповідальності (керівника / члена органу управління боржника) є розглянуте та вирішене судом питання порушення керівником (органами управління) боржника вимог щодо звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі перебування боржника у стані загрози неплатоспроможності із встановленням судом такого порушення та зазначенням про це у відповідній ухвалі.

Такий порядок означає, що і встановлення відповідного порушення, і вирішення спору про покладення солідарної відповідальності на певного суб'єкта солідарної відповідальності (керівника / члена органу управління боржника) зі стягненням з нього суми цієї відповідальності здійснюються судом в одному судовому провадженні за зверненням кредитора (кредиторів).

Тож телеологічне тлумачення положень частини шостої статті 34 КУзПБ полягає ось у чому:

- порушення вимоги закону своєчасно звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство є підставою для стягнення з винного члена органу управління боржника збитків, спричинених таким порушенням, на користь боржника;
- належним позивачем за вимогою про стягнення збитків є як кредитор, так і боржник;

- якщо суд виявив порушення законодавчої вимоги своєчасно звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, такий висновок відображається у мотивувальній, а не резолютивній частині рішення;
- кошти, стягнені із суб'єкта солідарної відповідальності, є коштами боржника, які, зокрема, включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані для задоволення вимог кредиторів лише у порядку черговості, встановленому КУзПБ.

Дійшовши наведених висновків, судова палата не знайшла підстав для відступу від правової позиції ВС щодо застосування частини шостої статті 34 КУзПБ, викладеної у постанові від 09.06.2022 у справі № 904/76/21, відповідно до якої принцип конкурсного імунітету, що діє з моменту відкриття провадження у справі про банкрутство як інструмент гарантування прав кожного із сукупності кредиторів боржника, не допускає стягнення кредитором (кредиторами) з керівника боржника коштів у рахунок індивідуального погашення заявлених вимог поза межами конкретної конкурсної процедури.

Постанова КГС ВС від 04.09.2024 у справі № 908/3236/21

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122021182>

3.16. Щодо обов'язку боржника як платника податків надати посадовим (службовим) особам контролюючих органів у повному обсязі всі документи, пов'язані з проведенням позапланової перевірки

Під час ліквідаційної процедури банкрута до господарського суду звернувся орган державної податкової служби, який не є кредитором у справі про банкрутство, з клопотанням про зобов'язання ліквідатора провести аналіз фінансового становища боржника, закрити рахунки та надати інформацію про рух коштів за всіма банківськими рахунками, ліквідаційний баланс, результати проведеної інвентаризації основних фондів тощо.

Ухвалою місцевого господарського суду відмовлено в задоволенні клопотання; затверджено звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс банкрута; ліквідовано банкрута та закрито провадження у справі про банкрутство.

Суд апеляційної інстанції погодився з таким висновком та зауважив, що обставини, пов'язані з виконанням податковим органом своїх повноважень, не можуть бути підставами для зупинення процесу ліквідації господарюючого суб'єкта, а також перешкоджати завершенню провадження у справі про банкрутство за наявності передбачених законодавством про банкрутство підстав.

Судова палата скасувала рішення судів попередніх інстанцій і передала справу на новий розгляд (зі стадії ліквідаційної процедури) до суду першої інстанції, зауваживши таке.

Стаття 78 ПК України визначає порядок та підстави проведення документальних позапланових перевірок. Відповідно до підпункту 78.1.7 пункту 78.1 статті 78 зазначеного Кодексу документальна позапланова перевірка здійснюється за наявності хоча б однієї з таких підстав: розпочато процедуру реорганізації юридичної особи (крім перетворення), припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця, закриття постійного представництва чи відокремленого підрозділу юридичної особи, в тому числі іноземної компанії, організації, порушено провадження у справі про визнання банкрутом платника податків або подано заяву про зняття з обліку платника податків.

Тобто відкриття провадження у справі про банкрутство є безумовною підставою для проведення позапланової перевірки платника податків згідно з підпунктом 78.1.7 пункту 78.1 статті 78 ПК України.

Суб'єктом документальної перевірки контролюючим органом також може бути платник податку, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство (підпункт 78.1.7 пункту 78.1 статті 78 ПК України), з деякими особливостями у правовому регулюванні, що настають для такого платника податку з відкриттям провадження у справі про банкрутство та визнанням юридичної особи – боржника банкрутом.

У межах проведення такої перевірки у платника податку виникає обов'язок надати посадовим (службовим) особам контролюючих органів у повному обсязі всі документи, пов'язані з предметом перевірки, після її початку (пункт 85.2 статті 85 ПК України).

Під час проведення перевірок посадові (службові) особи контролюючого органу мають право отримувати у платників податків належним чином завірені копії первинних фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів, що свідчать про приховування (заниження) об'єктів оподаткування, несплату податків, зборів, платежів, порушення вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. Такі копії повинні бути засвідчені підписом платника податків або його посадової особи та скріплені печаткою (за наявності). Відповідний запит на отримання копій документів повинен бути поданий посадовою (службовою) особою контролюючого органу не пізніше ніж за п'ять робочих днів до дати закінчення перевірки (пункт 85.4 статті 85 ПК України).

Кінцевою метою здійснення перевірки контролюючим органом в порядку підпункту 78.1.7 пункту 78.1 статті 78 ПК України є, зокрема, повне та достовірне формування грошових вимог податкових органів до боржника, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство. За результатами такої перевірки можуть бути виявлені ознаки фіктивного банкрутства, встановлена недоброчесна поведінка як боржника, так і кредиторів, що суперечить меті та принципам процедури банкрутства.

Ухвала суду про затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу є судовим актом, який не лише встановлює обставини відсутності майна боржника для задоволення вимог кредиторів, дає оцінку повноті дій ліквідатора під час ліквідаційної процедури, а й підсумовує хід процедури банкрутства та закриває провадження у справі про банкрутство. У зв'язку із цим у підсумковому засіданні суд має дати оцінку в цілому здійсненій процедурі банкрутства.

Постанова КГС ВС від 04.09.2024 у справі № 908/2504/22

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/122428661>

3.17. Щодо правових підстав повторно з'ясовувати у підготовчому засіданні можливість застосування до юридичної особи судової процедури банкрутства, зокрема й через наявність у неї спеціального статусу банку

Господарський суд відкрив провадження у справі про банкрутство компанії, визнав грошові вимоги кредитора, ввів мораторій на задоволення вимог кредиторів та процедуру розпорядження боржника. При цьому місцевий суд урахував, що компанія не є банком у розумінні Закону України «Про банки та банківську діяльність», адже на момент розгляду заяви кредитора боржник не має банківської ліцензії, відсутні відомості про зазначену юридичну особу в Державному реєстрі банків та не спростовані відомості про неї в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Апеляційний суд погодився з таким висновком суду першої інстанції та зазначив, що законність створення та реєстрації компанії підтверджена з боку держави і рішеннями судів в іншій справі.

Судова палата зазначені судові рішення залишила без змін, виснувавши, що системний аналіз положень частини другої статті 2, частини першої статті 35 та частини першої статті 37 КУзПБ свідчить, що обов'язок щодо перевірки наявності / відсутності спеціального статусу в юридичної особи – боржника у контексті можливості застосування до такої особи судової процедури банкрутства покладено на господарський суд саме на стадії вирішення питання прийнятності заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Суд не має правових підстав повторно з'ясовувати у підготовчому засіданні можливість застосування до юридичної особи судової процедури банкрутства, зокрема й через наявність у неї спеціального статусу банку.

Постанова КГС ВС від 16.10.2024 у справі № 913/266/20

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123873486>

